

Определение

№ 20046002 от 04.07.2022
град София

СОФИЙСКИЯТ РАЙОНЕН СЪД, Гражданско отделение, 148 **СЪСТАВ**, в закрито заседание на четвърти юли две хиляди двадесет и втора година в състав:

	РАЙОНЕН СЪДИЯ:	Филип Савов
--	-----------------------	--------------------

като разгледа гражданско дело № 31 896 по описа за 2019 година, като взе предвид следното:

1. Производството е по реда на член 276, параграф 1 ДФЕС.
2. Отнася се до това, дали националните съдилища при намаляване на разноски за адвокат на една от страните са обвързани от тарифа за минимални адвокатски възнаграждения, приета от организация на адвокатите, в която те членуват задължително по закон.

СТРАНИ ПО СПОРА:

3. 1. Ищец:

4. Ищец по делото е „Ем акаунт БГ“ ЕООД – юридическо лице, регистрирано по българското право с ЕИК от търговския регистър *****.

5. Ищецът е с адрес в производството: България, 1326 гр. София, жк ****, бл. ***, ет. **, ап. **.

6. Представява се от адвокат П. Д. З., 1504 гр. София, бул. „*****“ № ***, ет. *

7. 2. Ответник:

8. Ответник в производството е „Застрахователно акционерно дружество Армеец“ АД – застраховател, регистриран по българското право с ЕИК от търговския регистър 121076907.

9. Ответникът е с адрес в производството: България, 1000 гр. София, ул. „*****“ № *.

10. Представява се от юрисконсулт Р. Л.

ИСКАНИЯ НА СТРАНИТЕ:

11. Производството по предявения граждански иск пред настоящата инстанция е приключило с частично уважаване на предявените иски. С оглед изхода на спора съдът е присъдил на ищеца сумата от 1151,08 лева за разноски. Съдът е приел, че адвокатското

възнаграждение, формиращо елемент от разносните, които след това се присъждат съразмерно с уважената част от исковете, трябва да бъде намалено поради прекомерност от първоначално поискани и заплатени 1070 лева на 943 лева. За ответника е определено възнаграждение за юрисконсулт в размер на 201 лева, което след това е редуцирано пропорционално на отхвърлената част от иска.

12. Ищецът е поискал от настоящия съд преразглеждане на решението за разносните, тъй като неправилно било определено адвокатско възнаграждение под минималния размер, който се дължи според Наредбата за минималните размери на адвокатските възнаграждения, приета от Висшия адвокатски съвет без намеса на друг държавен орган. Ответникът оспорва искането.

НАЦИОНАЛНОТО ПРАВО:

13. 1. Конституция на Република България:

14. „**Чл. 122.** (1) Гражданите и юридическите лица имат право на защита във всички стадии на процеса.

(2) Редът за упражняване правото на защита се определя със закон.

15. **Чл. 121.** (...) (4) Актовете на правораздаването се мотивират.

16. **Чл. 124.** Върховният касационен съд осъществява върховен съдебен надзор за точно и еднакво прилагане на законите от всички съдилища.

17. **Чл. 134.** (1) Адвокатурата е свободна, независима и самоуправляваща се. Тя подпомага гражданите и юридическите лица при защитата на техните права и законни интереси.

(2) Организацията и редът на дейността на адвокатурата се уреждат със закон.“

18. **2. Граждански процесуален кодекс** (обн. в „Държавен вестник“ (ДВ), бр. 59 от 20 юли 2007 г., в сила от 01.01.2008 г., посл. изм., ДВ, бр. 15 от 22 февруари 2022 г., в сила от същата дата), накратко „ГПК“:

„Присъждане на разноски

19. **Чл. 78.** (1) Заплатените от ищеца такси, разноски по производството и възнаграждение за един адвокат, ако е имал такъв, се заплащат от ответника съразмерно с уважената част от иска. (...)

(5) Ако заплатеното от страната възнаграждение за адвокат е прекомерно съобразно действителната правна и фактическа сложност на делото, съдът може по искане на насрещната страна да присъди по-нисък размер на разносните в тази им част, но не по-малко от минимално определения размер съобразно чл. 36 от Закона за адвокатурата. (...)

(8) (Изм. - ДВ, бр. 8 от 2017 г.) В полза на юридически лица или еднолични търговци се присъжда и възнаграждение в размер, определен от съда, ако те са били защитавани от юрисконсулт. Размерът на присъденото възнаграждение не може да надхвърля

максималния размер за съответния вид дело, определен по реда на чл. 37 от Закона за правната помощ.

Право на преценка

20. **Чл. 162.** Когато искът е установен в своето основание, но няма достатъчно данни за неговия размер, съдът определя размера по своя преценка или взема заключението на вещо лице.

Изменяне на решението в частта за разноските

21. **Чл. 248.** (1) В срока за обжалване, а ако решението е необжалваемо – в едномесечен срок от постановяването му, съдът по искане на страните може да допълни или да измени постановеното решение в частта му за разноските.

(2) Съдът съобщава на насрещната страна за исканото допълване или изменяне с указание за представяне на отговор в едноседмичен срок.

(3) Определението за разноските се постановява в закрито заседание и се връчва на страните. То може да се обжалва по реда, по който подлежи на обжалване решението. (...)

Приложно поле

22. **Чл. 280.** (1) (изм. - ДВ, бр. 86 от 2017 г.) На касационно обжалване пред Върховния касационен съд подлежат въззивните решения, в които съдът се е произнесъл по материалноправен или процесуалноправен въпрос, който е:

1. решен в противоречие със задължителната практика на Върховния касационен съд и Върховния съд в тълкувателни решения и постановления, както и в противоречие с практиката на Върховния касационен съд;

2. решен в противоречие с актове на Конституционния съд на Република България или на Съда на Европейския съюз;

3. от значение за точното прилагане на закона, както и за развитието на правото.

Допускане на касационното обжалване

23. **Чл. 288.** Върховният касационен съд се произнася по допускане на касационното обжалване с определение в закрито заседание в състав от трима съдии.“

24. **З. Закон за адвокатурата** (обн. ДВ, бр. 55 от 22 юни 2004 г., в сила от 12.05.2010 г.; посл. изм., ДВ, бр. 17 от 26 февруари 2021 г., в сила от 2 март 2021 г.), накратко „ЗАдв“:

25. **„Чл. 36.** (1) (Доп. - ДВ, бр. 97 от 2012 г.) Адвокатът или адвокатът от Европейския съюз има право на възнаграждение за своя труд.

(2) (Доп. - ДВ, бр. 97 от 2012 г.) Размерът на възнаграждението се определя в договор между адвоката или адвоката от Европейския съюз и клиента. Този размер трябва да бъде справедлив и обоснован и не може да бъде по-нисък от предвидения в наредба на Висшия адвокатски съвет размер за съответния вид работа.

(3) (Доп. - ДВ, бр. 97 от 2012 г.) При липса на договор, по искане на адвоката, адвоката от Европейския съюз или клиента адвокатският съвет определя възнаграждение съгласно наредбата на Висшия адвокатски съвет.

26. **Чл. 38.** (1) (Доп. - ДВ, бр. 97 от 2012 г.) Адвокатът или адвокатът от Европейския съюз може да оказва безплатно адвокатска помощ и съдействие на: (...)

(2) (Доп. - ДВ, бр. 97 от 2012 г.) В случаите по ал. 1, ако в съответното производство насрещната страна е осъдена за разноски, адвокатът или адвокатът от Европейския съюз има право на адвокатско възнаграждение. Съдът определя възнаграждението в размер не по-нисък от предвидения в наредбата по чл. 36, ал. 2 и осъжда другата страна да го заплати.

27. **Чл. 113.** Общото събрание на адвокатите от страната:

„(...) 2. избира председател и членове на Висшия адвокатски съвет и на Висшия дисциплинарен съд, както и членове на Висшия контролен съвет.

28. **Чл. 118.** (...) (3) (Изм. - ДВ, бр. 97 от 2012 г.) За членове на Висшия адвокатски съвет могат да бъдат избирани членове на адвокатски колегии, които имат най-малко 15 години адвокатски стаж. (...)

29. **Чл. 121.** (1) Висшият адвокатски съвет издава наредбите, предвидени в закона, и приема Етичния кодекс на адвоката. (...)

30. **Чл. 132.** Дисциплинарно нарушение е виновното неизпълнение на задълженията по този закон и Етичния кодекс на адвоката, на наредбите и решенията на Висшия адвокатски съвет и на решенията на адвокатските съвети и общите събрания, както и: (...)

5. уговаряне на възнаграждение от клиенти, по-ниско от предвиденото в наредбата на Висшия адвокатски съвет за съответния вид работа освен в случаите, когато в този закон и в наредбата е предвидена такава възможност; (...).“

31. **4. Закон за отговорността на държавата и общините за вреди** (обн. ДВ. бр.60 от 5 август 1988 г., посл. изм. и доп. ДВ. бр.94 от 29 ноември 2019 г.), накратко „ЗОДОВ“:

„Отговорност за дейност на администрацията

32. **Чл. 1.** (1) (Доп. - ДВ, бр. 105 от 2005 г., в сила от 01.01.2006 г., изм. - ДВ, бр. 30 от 2006 г., в сила от 12.07.2006 г., доп. - ДВ, бр. 94 от 2019 г.) Държавата и общините отговарят за вредите, причинени на граждани и юридически лица от незаконосъобразни актове, действия или бездействия на техни органи и длъжностни лица при или по повод изпълнение на административна дейност, както и за вредите, причинени от действието на отменени като незаконосъобразни или обявени за нищожни подзаконови нормативни актове.

Освобождаване от отговорност

33. **Чл. 5.** (1) Ако увреждането е причинено поради изключителна вина на пострадалия, обезщетение не се дължи.

(2) Когато пострадалият виновно е допринесъл за увреждането, обезщетението се намалява.“

34. **5. Закон за правната помощ** (Обн. ДВ. бр.79 от 4 октомври 2005 г., посл. изм. ДВ. бр.101 от 27 декември 2019 г.):

35. **„Чл. 6. (...)** (2) Правната помощ се организира от Националното бюро за правна помощ (НБПП) и адвокатските съвети.

(3) Националното бюро за правна помощ е независим държавен орган – юридическо лице, на бюджетна издръжка към министъра на правосъдието, със седалище в София. (...)

36. **Чл. 37.** (1) Заплащането на правната помощ е съобразно вида и количеството на извършената дейност и се определя в наредба на Министерския съвет по предложение на НБПП. (...)

37. **Чл. 39.** Заплащането на предоставената правна помощ се извършва от НБПП по банков път въз основа на отчета по чл. 38 и решение на председателя на НБПП.“

38. **6. Наредба № 1 от 9.07.2004 г. на Висшия адвокатски съвет за минималните размери на адвокатските възнаграждения** (обн. ДВ, бр. 64 от 23 юли 2004 г., в сила от 27.07.2004 г.; посл. изм. ДВ, бр. 68 от 31 юли 2020 г.), накратко „НМРАВ“ или „наредбата на Висшия адвокатски съвет“:

39. **„Чл. 2.** (Изм. - ДВ, бр. 2 от 2009 г.) (...) (5) (Нова - ДВ, бр. 84 от 2016 г.) За процесуално представителство, защита и съдействие по граждански дела възнагражденията се определят съобразно вида и броя на предявените искове, за всеки един от тях поотделно.

40. **Чл. 7.** (...) (2) (Изм. - ДВ, бр. 28 от 2014 г., отм. относно изменението с бр. 28 от 2014 г. с Решение № 13062 от 03.10.2019 г. и Решение № 5419 от 08.05.2020 на ВАС - ДВ, бр. 45 от 2020 г., в сила от 15.05.2020 г., изм. - ДВ, бр. 68 от 2020 г.) За процесуално представителство, защита и съдействие по дела с определен интерес възнагражденията са следните:

2. (изм. - ДВ, бр. 2 от 2009 г., изм. - ДВ, бр. 28 от 2014 г., отм. относно изменението с бр. 28 от 2014 г. с Решение № 13062 от 03.10.2019 г. и Решение № 5419 от 08.05.2020 на ВАС - ДВ, бр. 45 от 2020 г., в сила от 15.05.2020 г., изм. - ДВ, бр. 68 от 2020 г.) при интерес от 1000 до 5000 лв. – 300 лв. + 7 % за горницата над 1000 лв.;

4. (изм. - ДВ, бр. 2 от 2009 г., изм. - ДВ, бр. 28 от 2014 г., изм. - ДВ, бр. 84 от 2016 г., отм. относно изменението с бр. 28 от 2014 г. с Решение № 9273 от 27.07.2016 г. на ВАС - ДВ, бр. 41 от 2017 г., в сила от 23.05.2017 г.) при интерес от 10 000 лв. до 100 000 лв. – 830 лв. плюс 3 % за горницата над 10 000 лв.; (...)

(9) (Нова - ДВ, бр. 68 от 2020 г.) При защита по дело с повече от две съдебни заседания за всяко следващо заседание се заплаща допълнително по 100 лв.

41. **§ 2а.** (Нов - ДВ, бр. 43 от 2010 г., изм. - ДВ, бр. 28 от 2014 г., доп. - ДВ, бр. 84 от 2016 г.) За нерегистрираните по Закона за данъка върху добавената стойност адвокати размерът на възнагражденията по тази наредба е без включен в тях данък върху добавената стойност, а за регистрираните дължимият данък върху добавената стойност се начислява върху възнагражденията по тази наредба и се счита за неразделна част от дължимото от клиента адвокатско възнаграждение, като се дължи съобразно разпоредбите на Закона за данъка върху добавената стойност.

42. **§ 3.** Тази наредба е приета с решение на Висшия адвокатски съвет от 9.VII.2004 г. и се издава на основание чл. 121, ал. 1 във връзка с чл. 36 и 38 от Закона за адвокатурата (ДВ, бр. 55 от 2004 г.) и отменя Наредба № 1 от 1999 г. за размера на минималните адвокатски възнаграждения (ДВ, бр. 93 от 1999 г.).“

43. **7. Наредба за заплащането на правната помощ,** приета с постановление на Министерския съвет (обн. ДВ., бр. 5 от 17 януари 2006 г., в сила от 21 януари 2006 г., посл. изменена с ДВ, бр. 74 от 7 септември 2021 г.):

44. „**Чл. 25.** (1) (Предишен текст на чл. 25 - ДВ, бр. 98 от 2015 г., в сила от 15.12.2015 г., изм. - ДВ, бр. 74 от 2021 г., в сила от 01.10.2021 г.) За защита по дела с определен материален интерес възнаграждението е от 100 до 360 лв.

(2) (Нова - ДВ, бр. 98 от 2015 г., в сила от 15.12.2015 г., изм. - ДВ, бр. 74 от 2021 г., в сила от 01.10.2021 г.) За защита по дела с материален интерес над 10 000 лв., възнаграждението може да бъде увеличено с до 50 на сто от максимално предвидения размер по ал. 1. (...) .

45. **§ 2.** Наредбата се приема на основание чл. 37, ал. 1 от Закона за правната помощ.“

46. **8. Тарифа за държавните такси, които се събират от съдилищата по Гражданския процесуален кодекс,** приета с постановление на Министерския съвет (обн. ДВ. бр.22 от 28 февруари 2008 г., посл. изм. ДВ. бр.35 от 2 май 2017 г.):

47. „**Чл. 1.** По искова молба, насрещна искова молба и молба на трето лице със самостоятелни права се събира такса 4 на сто върху цената на иска, но не по-малко от 50 лв.

48. **Чл. 3.** По неоценяем иск при предявяване на иска се събира такса до 80 лв., но не по-малко от 30 лв.“

49. **9. Национална съдебна практика**

50. Цитирана е съдебна практика на Върховния административен съд по отношение на контрола за законосъобразност на разпоредби от Наредбата за минималните размери на адвокатските възнаграждения (т. 51 – 53 по-долу), която има значение за установяване на практиката на Висшия адвокатски съвет при мотивиране на нормотворческата му дейност; избрани решения на Върховния административен съд с принципни насоки (т. 54) и по индивидуални спорове, които показват противоречива практика на негови състави по поставените въпроси (т. 58 – 67); както и всички открити актове на Върховния касационен съд по граждански дела; последните показват противоречия, а в някои случаи – нежелание да се прилага Решението по съединени дела С-427/16 и С-428/16 *ЧЕЗ електро България* (т. 68 – 77).

51. **9.1. Решение № 5485/02.05.2017 г. по адм. дело № 1403/2017 г. на Върховния административен съд** (https://info-adc.justice.bg/courts/portal/edis.nsf/e_act.xsp?id=836884&code=vas), с което се потвърждава първоинстанционното Решение № 9273/27.07.2016 г. по адм. дело № 3002/2015 г. на Върховния административен съд, III отделение, което вече е цитирано в точки 47 – 48 от

Решението по съединени дела С-427/16 и С-428/16 ЧЕЗ електро България на Съда на Европейския съюз. То отменя частично Наредбата за минималните размери на адвокатските възнаграждения, като в мотивите си Върховният административен съд приема, че подходът за определяне на минималния размер на адвокатското възнаграждение само с оглед величината на защитавания материален интерес е незаконосъобразен.

52. **9.2. Решение № 5419/08.05.2020 г. по адм. дело № 14384/2019 г., 5-членен състав на Върховния административен съд** (https://info-adc.justice.bg/courts/portal/edis.nsf/e_act.xsp?id=956528&code=vas), мотиви:

53. „При проверка на допустимостта на оспорването тричленният състав на ВАС е констатирал, че то е недопустимо само в частта на чл. 7, ал. 2, т. 4 и § 2 от ДР на Наредба № 1 от 9.07.2004 г. за минималните размери на адвокатските възнаграждения, издадена от Висшия адвокатски съвет (изм. и доп., ДВ, бр. 28 от 28.03.2014 г.), тъй като разпоредбата на чл. 7, ал. 2, т. 4 от наредбата е отменена с влязло в сила Решение № 9273 от 27.07.2016 г. на ВАС по адм. дело № 3002/2015 г., а разпоредбата на § 2 от ДР на наредбата е обявена за нищожна с влязло в сила Решение № 14820 от 10.12.2014 г. на ВАС по адм. дело № 10395/2014 г. Съдът обаче не е съобразил, че това не са единствените разпоредби, по отношение на които оспорването е недопустимо. Преди постановяване на обжалваното съдебно решение част от оспорените разпоредби са били изменени и допълнени – ДВ, бр. 84 от 25.10.2016 г. и ДВ, бр. 7 от 22.01.2019 г. Следователно, тези разпоредби вече не са били действащо право, поради което не могат да бъдат предмет на съдебна проверка за законосъобразност. В резултат на настъпилата нормативна промяна протестът на прокурора от Върховна административна прокуратура, както и оспорванията на присъединилите се лица са останали частично без предмет. След като част от оспорените разпоредби са престанали да бъдат действащо право поради техните последващи изменения и допълнения, то съдебното решение, с което се отменят тези разпоредби, е недопустимо и следва да бъде обезсилено в частта, с която са отменени § 4, т. 3, § 5 в частта на изменението на чл. 8, ал. 2, т. 4 и 5, § 6, т. 1, 2 и 3, § 7, т. 1, 3, 4 и 5, § 13, т. 1, § 16, § 24, т. 2, § 26 и § 28 от Наредбата за изменение и допълнение на Наредба № 1 от 09.07.2004 г. за минималните размери на адвокатските възнаграждения, издадена от Висшия адвокатски съвет, обнародвана в ДВ, бр. 28 от 28.03.2014 г. (...)

Тричленният състав правилно е приел, че представената разпечатка от публикация на проекта на електронната страница на Бургаската адвокатска колегия не изпълнява изискванията на закона, тъй като законът поставя задължително условие да се осигури достъп до проекта на електронната страница на издателя на акта, а не на електронната страница на трето лице. Относно съдържанието на разпечатката съдът правилно е констатирал, че тази разпечатка не удостоверява точната дата на публикацията, а съдържа данни само за месеца на евентуалната публикация - м. 02 на 2014 г. Но именно в същия месец на 14.02.2014 г. ВАДвС е приел оспорените разпоредби с решение по т. 2 от Протокол № 16 от 14.02.2014 г. за извънредно заседание на Висшия адвокатски съвет, т. е. издателят на акта не доказва нито публикация на проекта на собствената си страница, нито спазване на минимално изискуемия 14-дневен срок за становища и предложения на

заинтересованите страни по проекта. Изводът на съда за допуснати съществени нарушения на административнопроизводствените правила при приемането на наредбата е в съответствие със събраните по делото доказателства и е обоснован при правилно приложение на закона. Съдът е обсъдил всички съображения от становищата на страните и се е произнесъл по техните доказателствени искания, включително по искане на издателя на акта е допуснал разпит на свидетели, но такива не са били доведени в съдебно заседание. Представената в касационното производство разпечатка от електронната страница на ВАДвС съдържа публикация на вече приетите изменения и допълнения на електронната страница на ВАДвС, поради което не може да опровергае извода на тричленния състав на ВАС за допуснато съществено нарушение на чл. 26, ал. 2 от ЗНА. Чрез поставянето на изискването за публикуване на проекта и на мотивите към него законодателят цели да осигури участието на заинтересованите лица в хода на изработване на проекта, а публикуването на вече приетия акт не може да изпълни тази цел.

Крайният извод на касационната инстанция е, че обжалваното решение следва да бъде обезсилено в частта относно отмяната на посочените по-горе разпоредби от наредбата, които са изменени и допълнени през 2016 г. и 2019 г. В останалата обжалвана част решението е валидно, допустимо и правилно и следва да бъде оставено в сила.“

54. **9.3. Тълкувателно решение № 1/ 15.03.2017 г. по д. 2/ 2016 г. на I и II колегия на**
Върховния административен съд ([https://info-
adc.justice.bg/courts/portal/edis.nsf/e_act.xsp?id=1006255&code=vas](https://info-
adc.justice.bg/courts/portal/edis.nsf/e_act.xsp?id=1006255&code=vas)) има следния
диспозитив:

55. „При предявени пред административните съдилища иски по чл. 1, ал. 1 от ЗОДОВ за имуществени вреди от незаконосъобразни наказателни постановления изплатените адвокатски възнаграждения в производството по обжалването и отмяната им представляват пряка и непосредствена последица по смисъла на чл. 4 от този закон.“

56. В мотивите, наред с другото, е прието:

57. „Делата за обезщетения по чл. 1, ал. 1 от ЗОДОВ са искиви производства, те се развиват по правилата на ГПК, доколкото материята не е уредена от АПК, и в тях страните могат да представят всички относими доказателства в подкрепа на твърденията си, да навеждат всякакви доводи в тяхна защита, да правят възражения и да се защитават с всички допустими от закона средства. Институтът на обезщетението от непозволено увреждане не е и не може да се превърне обаче в средство за неоснователно обогатяване, поради което и съдът, спазвайки принципа на справедливостта и съразмерността, следва да присъди само и единствено такъв размер на обезщетение, който да отговаря на критериите на чл. 36, ал. 2 от Закона за адвокатурата – да е „обоснован и справедлив“, т.е да е съразмерен на извършената правна защита и съдействие и да обезщети страната за действително понесените от нея вреди от причиненото и от държавния орган непозволено увреждане, без да накърнява или да облагодетелства интересите на която и да е от страните в производството.“

58. **9.4. Решение № 422/13.01.2021 г. по адм. д. № 7385/2020 г. на Върховния административен съд, III отделение** (https://info-adc.justice.bg/courts/portal/edis.nsf/e_act.xsp?id=1277518&code=vas), мотиви:

59. „Съдът неправилно е приел за основателно искането на ответника за редуциране на размера на претендираното обезщетение. Настоящият съдебен състав е наясно, че по този въпрос има противоречива съдебна практика на ВАС, но категоричното становище на състава е, че при възражение за прекомерност, вкл. и в случаите, когато във връзка със заплатеното адвокатското възнаграждение, се претендира обезщетение по реда на чл. 1 ЗОДОВ, съдът не може да присъжда по-нисък размер от предвидения в Наредба № 1 от 09.07.2004 г. за минималните размери на адвокатските възнаграждения. В конкретния случай уговорените и заплатени възнаграждения за всяка от съдебните инстанции са в минималния предвиден размер по Наредбата (чл. 18, ал. 2, вр. с чл. 7, ал. 2, т. 4 от нея в приложимата редакция), с начислен ДДС върху него. Следователно размерът на направените разходи от ищеца за организиране на защитата му в производствата по обжалване на НП, е разумен, поради което справедливият размер на обезщетението, което следва да му се присъди, трябва да покрива напълно тези разходи.“

60. **Особено мнение на съдията-докладчик Аглика Адамова по това решение:**

„Съгласно чл. 18 от Наредба № 1 от 9.07.2004 г. за минималните размери на адвокатските възнаграждения (Наредбата), в редакцията му към момента на съставяне на договора, а и в настоящата редакция, адвокатското възнаграждение за една инстанция се определя в зависимост от тежестта на съответната глоба или имуществена санкция. По този начин, Наредбата приравнява тежестта на делата в зависимост от материалния интерес по спора, а не спрямо вида на делото и извършените по него процесуални действия и противоречи на материалния закон. Размерът на адвокатските възнаграждения следва да е справедлив и пропорционален на предоставената услуга, дори когато е посочено, че е минимален. Съгласно чл. 36, ал. 2 ЗАдв. размерът на възнаграждението трябва да е справедлив и обоснован, като това изискване следва да се прилага и когато се определят минималните размери на адвокатските възнаграждения, защото те следва да се обосновават с два обективни критерия - обем и сложност на извършената дейност, както и величината на защитавания интерес. За да се приеме, че минималните размери на адвокатските възнаграждения са обосновани и справедливи, както изисква законовата норма, цената на адвокатския труд следва да представлява изражение и на двата критерия. В този смисъл е и практиката на Върховния административен съд, във връзка с обжалване на различни текстове от Наредбата за минималните размери на адвокатските възнаграждения - решение № 9273 от 27.07.2016 г. по адм. д. № 3002 от 2015 г., потвърдено с решение № 5485 от 02.05.2017 г. на петчленен състав на Върховния административен съд по адм. д. 1403/2017 г. Подобни мотиви са изложени и в решение на Съда на Европейския съюз от 23.11.2017 г. по съединени дела C-427/16 и C-428/16. В т. 47 от решението СЕС (Съдът на европейския съюз) посочва, относно Наредба № 1 за минималните размери на адвокатските възнаграждения: "В случая разглежданата в главните производства правна уредба не съдържа какъвто и да било точен критерий, който би могъл да гарантира, че

определените от Висшия адвокатски съвет минимални размери на адвокатските възнаграждения са справедливи и обосновани при зачитане на общия интерес. В частност тази правна уредба не предвижда каквото и да било условие, отговарящо на изискванията, които Върховният административен съд (България) формулира в решението си от 27 юли 2016 г. и които се отнасят по-специално до достъпа на гражданите и юридическите лица до квалифицирана правна помощ и необходимостта от предотвратяване на всякакъв риск от влошаване на качеството на предоставяните услуги."

Изложеното потвърждава тезата, че Наредбата за минималните размери на адвокатските възнаграждения, която предвижда определяне на последните единствено в зависимост от материалния интерес по спора, без да отчита обема и сложността на свършената работа във връзка с предоставяне на адвокатска услуга, противоречи на чл. 36, ал. 2 ЗА, тъй като определените съобразно Наредбата възнаграждения не биха могли да са справедливи и обосновани. Противоречието на подзаконов нормативен акт със закона води до приложение на чл. 15, ал. 3 ЗНА и определяне на дължимите възнаграждения по справедливост.

Страните по договорите за правна защита и съдействие естествено са свободни да уговорят какъвто желаят размер на адвокатските възнаграждения, независимо в каква степен той надхвърля минималния размер по наредбата и независимо от това, дали той е съобразен с действителната фактическа и правна сложност на делата. Адвокатският труд е от изключителна важност за правната сигурност в правовата държава и целта на настоящото особено мнение в никакъв случай не е той да бъде омаловажен. Свободната воля на страните обаче не може да се противопостави на лицето, спрямо което се реализира отговорността за разноски или отговорността на държавата за вреди и не може да бъде основание за злоупотреба с право. При реализиране на тези отговорности, тежестта, която загубилата делото страна или съответната държавна или общинска администрация понасят, трябва да отговаря на критериите за пропорционалност и справедливост. Тези критерии трябва да залегнат по подходящ и обоснован начин в съответна наредба на Висшия адвокатски съвет, както посочват и Върховният административен съд, и Съдът на Европейския съюз в цитираните по-горе решения. Това ще гарантира принципа на правовата държава не само в неговия формален смисъл, като принцип на правната сигурност, но и в неговия материален смисъл, като принцип на материалната справедливост.

Въз основа на изложеното, следваше обжалваното решение да бъде оставено в сила, а на страните не се дължат разноски."

61. 9.5. Решение № 4406/14.04.2020 г. по адм.д. № 7968/2019 г. на Върховния административен съд, III отделение (https://info-adc.justice.bg/courts/portal/edis.nsf/e_act.xsp?id=942163&code=vas), мотиви:

62. „С оглед изхода на спора, следва да бъде уважено искането на ответната страна за присъждане на разноски за адвокатско представителство. Предвид ниската степен на сложност на делото, следва да се присъдят разноски в размер на 300 лв. Съгласно чл. 8, ал. 1, т. 4 от Наредба № 1 от 9.07.2004 г. за минималните размери на адвокатските възнаграждения (Наредбата), адвокатското възнаграждение за една инстанция се определя

в зависимост от материалния интерес на спора. По този начин Наредбата приравнява тежестта на делата в зависимост от материалния интерес по спора, а не от вида на делото и извършените по него процесуални действия и противоречи на материалния закон. Размерът на адвокатските възнаграждения следва да е справедлив и пропорционален на предоставената услуга. Съгласно чл. 36, ал. 2 ЗАДв размерът на възнаграждението трябва да е справедлив и обоснован, като това изискване следва да се прилага и когато се определят минималните размери на адвокатските възнаграждения, защото те следва да се обосновават с два обективни критерия - обем и сложност на извършената дейност, както и величината на защитавания интерес. За да се приеме, че адвокатските възнаграждения са обосновани и справедливи, както изисква законовата норма, цената на адвокатския труд следва да представлява изражение и на двата критерия. В този смисъл е и практиката на Върховния административен съд, във връзка с обжалване на различни текстове от Наредбата за минималните размери на адвокатските възнаграждения - решение № 9273 от 27.07.2016 г. по адм. д. № 3002 от 2015 г., потвърдено с решение № 5485 от 02.05.2017 г. на петчленен състав на Върховния административен съд по адм. д. 1403/2017 г. Подобни мотиви в този смисъл са изложени и в решение на Съда на Европейския съюз от 23.11.2017 г. по съединени дела C-427/16 и C-428/16. В т. 47 от решението СЕС посочва, относно Наредба № 1 за минималните размери на адвокатските възнаграждения: " В случая разглежданата в главните производства правна уредба не съдържа какъвто и да било точен критерий, който би могъл да гарантира, че определените от Висшия адвокатски съвет минимални размери на адвокатските възнаграждения са справедливи и обосновани при зачитане на общия интерес. В частност тази правна уредба не предвижда каквото и да било условие, отговарящо на изискванията, които Върховният административен съд (България) формулира в решението си от 27 юли 2016 г. и които се отнасят по-специално до достъпа на гражданите и юридическите лица до квалифицирана правна помощ и необходимостта от предотвратяване на всякакъв риск от влошаване на качеството на предоставяните услуги." Изложеното потвърждава тезата, че Наредбата за минималните размери на адвокатските възнаграждения, която предвижда определяне на последните единствено в зависимост от материалния интерес по спора, без да отчита обема и сложността на свършената работа във връзка с предоставяне на адвокатска услуга, противоречи на чл. 36, ал. 2 ЗА, тъй като определените съобразно Наредбата възнаграждения не биха могли да са справедливи и обосновани. При противоречие на подзаконов нормативен акт със закон, следва приложение на чл. 15, ал. 3 ЗНА. При липса на нормативни гаранции за обоснованост и справедливост на адвокатските възнаграждения, съдът следва да преценява посочените по-горе обстоятелства по всяко отделно дело, така че да не се допуска неоснователно обогатяване на страните посредством присъждане на съдебни разноски."

63. Подобни мотиви се съдържат и в Решение № 12412/07.10.2020 г. по адм. дело № 240/2020 г. на ВАС, III отделение и много други.

64. **9.6. Решение № 14894/02.12.2020 г. по адм. дело № 2139/2020 г. на Върховния административен съд, III отделение** (https://info-adc.justice.bg/courts/portal/edis.nsf/e_act.xsp?id=1179656&code=vas), мотиви:

65. „За да отговори на възражението относно размера на обезщетението, (първоинстанционният) съд съобразил Решение от 28.07.2016 г. по дело C-57/2015 г. на Съда на Европейския съюз (СЕС), Решение на СЕС от 23.11.2017 г. по съединени дела С - 427/16 г. и С - 428/16 г., както и разпоредбата на чл. 36, ал. 2 ЗА. При това и като съобразил факта на договарянето на възнагражденията, сега претендирани като претърпяна имуществена вреда, в минимален размер, съставът на АССГ направил извод за неоснователност на възражението за тяхната прекомерност и на искането за редуцирането им. Мотивирано не се съгласил с доводите, че Решение на СЕС от 23.11.2017 г. по съединени дела С - 427/16 г. и С - 428/16 г. обосновава извод за противоречие на Наредба № 1 от 09.07.2004 г. за минималните размери на адвокатските възнаграждения с разпоредбите на Съюза, респективно – че съставляват основание за съда да не я приложи.

За да извърши преценка досежно това претендиращият размер на обезщетенията явява ли се справедлив и обоснован, (първоинстанционният) съд съобразил от една страна, че се касае за множество еднотипни дела, които предполагат почти идентична предварителна подготовка, свързана с проучване на материали, доказателства, относима правна уредба и изготвяне на жалби срещу наказателните постановления. От друга страна, взел предвид размера на наложените санкции, който самостоятелно преценен повишава допълнително отговорността за качеството и ефективността на положения адвокатски труд по всяко отделно производство, както и това, че се касае за множество оспорвания в различни населени места, което предполага разходване на допълнителен професионален и времеви ресурс. Като отчел и извършените по двете дела процесуални действия от представляващия „Електроразпределение Север“ АД адвокат, (първоинстанционният) съд направил извод, че уговорените и заплатени възнаграждения в минималния по посочената наредба размер, претендирани като обезщетения, са справедливи и не са налице законови предпоставки за тяхното намаляване. Според (първоинстанционния) съд именно договарянето на минимален хонорар свидетелства, че страните са съобразили особеностите на производствата – многобройни дела, ниска фактическа и правна сложност, еднотипност на правните спорове, въпреки високия материален интерес. (...)

Размерът на възнаграждението съгласно законовата разпоредба на чл. 36, ал. 2 ЗА трябва да е справедлив и обоснован и не може да бъде по – малък от предвидения в наредба на Висшия адвокатски съвет размер за съответния вид работа. Обсъденото от първоинстанционния съд решение на СЕС по съединени дела С-427/16 и С-428/16, на което се позовава КЕВР, в случая е неотносимо, тъй като дължимата от съда преценка не касае правилата на конкуренцията и евентуалното им нарушаване, а доколко поведението на ищцовото дружество при заплащане на адвокатското възнаграждение за обжалването на наказателното постановление е разумно от гледна точка на чл. 5 ЗОДОВ.“

66. **9.7. Определение № 875/22.01.2018 г. по адм. д. № 12925/2016 г. на Върховния административен съд, V отделение** (https://info-adc.justice.bg/courts/portal/edis.nsf/e_act.xsp?id=1179656&code=vas), мотиви:

67. „Следователно при стриктно спазване на разпоредбата на чл. 78, ал. 5 от ГПК съдът правилно е определил разноски в размер на 500 лв., представляващо договореното и заплатено възнаграждение за адв. И. Т. в минималния размер, установен в Наредбата и не

са налице предпоставки за изменение на решението в частта относно разноските. В настоящия казус дори съобразяването с Решение на Съда на Европейския съюз (първи състав) от 23 ноември 2017 година по съединени дела C-427/16 и C-428/16 ([фирма] срещу Й. К. (C-427/16) и [фирма] срещу Е. Я. (C-428/16)), ECLI:EU:C:2017:890, не променя извода, че присъдените по конкретното дело разноски са правилно определени и не са налице основание за тяхното изменение по реда на чл. 248 от ГПК. По делото въобще липсват доводи и доказателства за каквито и да е било относими обстоятелства, които в общия контекст, в който Наредбата на Висшия адвокатски съвет е приета или проявява последиците си, да бъдат използвани за преценка доколко забраната за намаляване на заплатените разноски за адвокатското възнаграждение под минималния размер, определен с Наредбата, е необходима за осигуряване изпълнението на легитимни цели. В производството по чл. 248 от ГПК от касационната инстанция е процесуално невъзможно събирането на установяването за първи път на нови обстоятелства (и по аргумент от чл. 220 от АПК) и събирането на такива доказателства.“

68. 9.8. Определение № 199/11.05.2022 г. по частно търг. дело № 659/2022 г. на Върховния касационен съд, II търговско отделение (<http://vks.bg/pregled-akt?type=otdelo&id=FE22702F0DA63524C225883F003B0831>):

69. „Искането за допускане на касационно обжалване се поддържа на всички основания по чл. 280, ал. 1, т. 1-3 ГПК. Като релевантни за делото са поставени въпросите: (...) 3. При искане за присъждане на разноски за адвокатско възнаграждение, спрямо което е налице изрично възражение, че такива не следва да се дължат, макар и размерът им да е съобразен с Наредба № 1 от 9-ти юли 2004 г. за минималните размери за адвокатските възнаграждения /Наредбата/, следва ли съдът във всеки конкретен случай, съгласно предоставената му възможност съгласно ГПК, да преценява целите на уредбата и така наложените ограничения приложими ли са в настоящия случай и прилагайки ги, изпълняват ли се целите на този акт, вследствие на което да присъди по-нисък размер за адвокатското възнаграждение от предвидения в Наредбата“.

По отношение на последния въпрос също не е налице заявеното основание по чл. 280, ал. 1, т. 2 ГПК. Не само, че не е в противоречие, но точно обратното – този въпрос е решен в съответствие с посочената практика на Съда на ЕС. Съобразявайки същата, въззивният съд е приел, че спрямо лицето, срещу което се реализира отговорността за разноски, тежестта трябва да отговаря на всички обективни критерии по смисъла на чл. 36, ал. 2 ЗА, а не само да бъде съобразен материалният интерес, установен в Наредба № 1 от 09.07.2004 г., за да се „...гарантира принципа на правната сигурност, но и в неговия материален смисъл, като принцип на материалната справедливост“. Именно поради това, решаващият състав е присъдил значително по-малка сума за адвокатско възнаграждение от минималния размер на същото, определен в Наредбата.“

70. 9.9. Определение № 437/12.12.2018 г. по гр. дело № 980/2018 г. на Върховния касационен съд, III гражданско отделение (<http://vks.bg/pregled-akt?type=otdelo&id=2FEC91FE899CDEA5C2258361002AA5EE>), мотиви:

71. „В конкретния случай, заплатеното по договор за правна защита и съдействие от 06.02.2018 г. адвокатско възнаграждение съвпада с определения в Наредба № 1 от 09.07.2004 г. за минималните размери на адвокатските възнаграждения, минимален размер и предвид съображенията за фактическа и правна сложност на делото не е прекомерно. Затова искането на молителя е неоснователно. Само за пълнота на изложението следва да се посочи, че неоснователно се явява позоваването на страната на решение на Съда на Европейския съюз по съединени дела C-427/16 и C-428/16 ([фирма] срещу Й. К. (C-427/16) и [фирма] срещу Е. Я. (C-428/16)), тъй като същото касае приложението на хипотезата на чл. 78, ал. 8 ГПК.“

72. **9.10. Определение № 138/15.03.2021 г. по частно търг. дело № 2085/2020 г. на Върховния касационен съд, II търговско отделение** (<http://vks.bg/pregled-akt?type=otdelo&id=04DBCFC56AF81DE3C22586990049ED85>), мотиви:

73. „(Втората инстанция – Апелативен съд – Варна, е изложила) аргументи, че в т. 1 от постановеното Решение по обединените дела C-427/16 и C-428/16, СЕС е посочил, че национална правна уредба, съгласно която, от една страна, адвокатът и неговият клиент не могат под страх от дисциплинарно производство срещу адвоката да договорят възнаграждение в по-нисък от минималния размер, определен с наредба, приета от професионална организация на адвокатите като Висшия адвокатски съвет (България), и от друга страна, съдът няма право да присъди разноски за възнаграждение в по-нисък от минималния размер, би могла да ограничи конкуренцията по см. на чл. 101 ДФЕС и съответно е дал указание запитващият съд да извърши проверка – дали така наложените ограничения се свеждат до това, което е необходимо, за да се осигури изпълнението на тези легитимни цели. Т.е., според съдебния състав на Апелативен съд – Варна, СЕС не е установил директно противоречие на националната правна уредба с правото на Съюза, а е дал указание как да бъде извършена преценка относно законосъобразността на цитирания нормативен акт. От това въззивният съд е заключил, че СЕС е указал по реда на местното право да се извърши преценка дали нормите на НМРАВ нарушават конкретно забраната за нелоялна конкуренция, а местното право разполага с изрично предвидено производство, позволяващо преценка дали даден подзаконов нормативен акт е законосъобразен и целесъобразен. Съобразно предвидените в България нарочно производство и съд за оспорване на подзаконовите нормативни актове, е недопустимо правоприлагащ орган – в случая (първата инстанция) Окръжен съд – Добрич, да прави преценка относно законосъобразността на акта.

Въззивната инстанция е счела още, че определените в НМРАВ размери на минималните възнаграждения сами по себе си не засягат правата на страните, доколкото забраната да се присъждат възнаграждения в по-нисък размер не се съдържа в самата Наредба, а в чл. 36, ал. 2 ЗАДв, а посочените ограничения по никакъв начин не ограничават конкуренцията при предоставяне на адвокатските услуги, защото те се отнасят до всички адвокати, в страната има само една организация, в която членуват всички адвокати, поради което и не са налице предпоставките за възникване на нелоялна конкуренция заради въведените минимални размери на възнагражденията. По тези съображения е изведен извод, че посочените ограничения на минималните адвокатски възнаграждения не са пречка да се осигури

изпълнението на посочените в решението на СЕС легитимни цели и НМРАВ не е в противоречие с правото на ЕС и не е налице основание въз основа на практиката на СЕС – Решение по съединените дела С- 427/16 и С-428/16, да се игнорира разпоредбата на чл. 36, ал. 2, предл. второ ЗАдв. (...)

Настоящият състав на ВКС намира, че не са налице основания за достъп до касация. (...) Национална правна уредба, съгласно която, от една страна, адвокатът и неговият клиент не могат да договорят възнаграждение в по-нисък от минималния размер, определен с наредба, приета от Висшия адвокатски съвет, и от друга страна, съдът няма право да присъди разноски за възнаграждение в по-нисък от минималния размер, не противоречи на правото на ЕС, ако с оглед на конкретните условия за прилагането ѝ отговаря на легитимни цели и ако така наложените ограничения се свеждат до това, което е необходимо, за да се осигури изпълнението на тези легитимни цели – решение на Съда на Европейския съюз (първи състав) от 23 ноември 2017 година по съединени дела С-427/16 и С-428/16. При постановяване на определението си въззивният съд се е съобразил с това принципно положение и няма основание актът му да бъде допуснат до касационен контрол.“

74. В подобен смисъл е и Определение № 541/12.06.2018 г. по гр. дело № 1421/2018 г. на Върховния касационен съд, IV гражданско отделение.

75. **9.11. Определение № 28/21.01.2022 г. по частно търг. дело № 2347/2021 г. на Върховния касационен съд, II търговско отделение** (<http://vks.bg/pregled-akt?type=otdelo&id=59ED188DF7369932C22587D1004565B7>), мотиви:

76. „Съгласно константната, в т.ч. и задължителна практика на ВКС /ТР №6 от 06.11.2013 г. по тълк. д. № 6/2012 г. на ОСГТК на ВКС/, при определяне и присъждане на възнаграждение по чл.38, ал.2 от ЗАдв и при намаляване на подлежащо на присъждане адвокатско възнаграждение поради прекомерност по реда на чл.78, ал.5 от ГПК, съдилищата, с оглед разпоредбите на чл.36, ал.2, чл.38, ал.2 от ЗА и чл.78, ал.5 от ГПК, вр. Наредба №1/2004 г., са обвързани от предвидените в Наредбата минимални размери.

В случая въззивният съд, позовавайки се на решение от 23.11.2017 г. по съединени дела С-427/16 и С-428/16 на СЕС, е приел, че при направено възражение за прекомерност по чл.78, ал.5 от ГПК, не е ограничен от определения в Наредбата минимален размер, тъй като същата, предвиждаща определяне на размера на адвокатското възнаграждение единствено в зависимост от материалния интерес, не отчита обема и сложността на свършената работа, което не винаги е справедливо и обосновано.

В цитираното от въззивния съд решение, Съдът на ЕС посочва, че когато приема наредби за определяне на минималните размери на адвокатските възнаграждения, равнозначно на хоризонтално определяне на задължителни минимални тарифи, без правната уредба да съдържа какъвто и да било точен критерий, който би могъл да гарантира, че определените минимални размери са справедливи и обосновани при зачитане на общия интерес, професионална организация като Висшия адвокатски съвет, състояща се само от адвокати, избрани от други свои колеги адвокати, следва да се счита за сдружение на предприятия по смисъла на чл.101 ДФЕС - липсват разпоредби, гарантиращи че Висшият адвокатски съвет

действа като носител на публична власт в общ интерес при наличие на ефективен контрол и на правомощия на държавата за вземане на решения като последна инстанция. С оглед изложените съображения СЕС констатира, че национална правна уредба, съгласно която, от една страна, адвокатът и неговият клиент не могат – под страх от дисциплинарно производство срещу адвоката – да договорят възнаграждение в по-нисък от минималния размер, определен с наредба, приета от професионална организация на адвокатите като Висшия адвокатски съвет, и от друга страна, съдът няма право да присъди разноски за възнаграждение в по-нисък от минималния размер, би могла да ограничи конкуренцията в рамките на вътрешния пазар по смисъла на чл.101, §1 ДФЕС. В решението си обаче СЕС приема, че тази правна уредба не попада непременно в обхвата на забраната на чл.101, §1 ДФЕС, а преценка в този смисъл следва да бъде направена от националния съд, след като отчете общия контекст, в който наредбата на Висшия адвокатски съвет е приета или проявява последиците си и по-конкретно какви са легитимните цели на националната правна уредба и дали ограничаващите конкуренцията последици, произтичащи от разпоредбите, са присъщи на преследването на тези цели.

В светлината на изложеното не може да се приеме, че решението на СЕС позволява неприлагане на Наредбата само поради посочената в него евентуалната възможност за противоречие между чл.101, §1 ДФЕС и предвидените в националното законодателство, с оглед механизма за определянето им, минимални размери на адвокатското възнаграждение. Всъщност решението на СЕС възлага на националния съд да направи преценка дали разпоредбите на чл.36, ал.2 от ЗА и чл.78, ал.5 от ГПК, вр. чл.1 от Наредба №1/2004 г. са приети в изпълнение и насочени към постигането на легитимна цел и дали ограничаващите конкуренцията последици, произтичащи от разпоредбите, са присъщи на преследването на тази цел.

Следва да се посочи, че легитимната цел на разпоредбите на чл.36, ал.2 от ЗА и чл.78, ал.5 от ГПК, вр. чл.1 от Наредба №1/2004 г., забраняващи договаряне, съответно присъждане на адвокатско възнаграждение в по-нисък от минималния посочен в Наредбата размер, е създаване на гаранции /наред със съществуващите в ЗАДв професионални правила за организацията, квалификацията, професионалната етика, надзора и отговорността на адвокатите/ за осигуряване на високо равнище на качеството на адвокатската услуга, вкл. чрез предотвратяване на всякакъв риск от влошаване на това качество и за осигуряване на защита на интересите на потребителите на тези услуги и интересите на правосъдието. Действително сами по себе си определените минимални възнаграждения не могат да попречат на който и да е адвокат да предлага услуги с посредствено качество – високият качествен стандарт на професионалните услуги зависи и от правилата за достъп до професията и за повишаването на квалификацията, както и от дисциплинарните правила, служещи, вкл. за гарантиране на спазването на професионалната етика. Предвид ноторния факт за големия брой вписани и практикуващи в Република България адвокати обаче, липсата на минимални размери на адвокатските възнаграждения ще доведе до прекомерна конкуренция в предлаганите от адвокатите цени, а насърчаването на предлагането на услуги с отстъпка – до влошаване на качеството на предоставяните само от адвокати услуги и то в ущърб, както на лицата, нуждаещи се от висококвалифицирани правна защита и съдействие, така и на правосъдието. И това е така, тъй като по правило адвокатите показват ниво на съответно познание, което потребителят може и да няма,

поради което за последния ще е трудно да прецени качеството на предоставяната му услуга, а от друга страна, с оглед особеностите на българския пазар, впускането в конкуренция за предлагане на услуги с отстъпка ще доведе и до отстраняване на адвокати, предоставящи висококачествени услуги и то само поради неблагоприятния за тези адвокати избор от страна на потребителя, мотивиран основно от предлаганата цена. В този смисъл професионалните правила по отношение на адвокатите /свързани с организацията, квалификацията, професионалната етика, надзора и отговорността/, също не са достатъчни сами по себе си за постигане на високо равнище на качеството на адвокатската услуга, за предотвратяване на всякакъв риск от влошаване на това качество и за осигуряване на защита на интересите на потребителите на тези услуги и на правосъдието, а въведените допълнителни гаранции са годни, подходящи и необходими за постигането на тази цел. Следва да се вземе предвид и обстоятелството, че нивото на минималните размери на адвокатските възнаграждения, не е по-високо от съдебните разноски, вкл. предвидените държавни такси за достъп до съд, а равният достъп на физическите лица до правосъдие и предоставяне на ефективна правна помощ е осигурен от разпоредбите на ЗПП и чл.38 от ЗАдв. С оглед изложеното и предвид очертаната връзка между предвидените минимални размери на адвокатските възнаграждения и качеството на услугите, предоставяни от адвокатите, настоящият състав намира, че ограниченията въведени от законодателя, въпреки присъщите им ограничаващи конкуренцията ефекти, се свеждат до това, което е необходимо за осигуряване изпълнението на визираната легитимна цел.

Предвид тези съображения, настоящият състав намира, че при определяне и присъждане на възнаграждение по чл.38, ал.2 от ЗАдв и при намаляване на подлежащо на присъждане адвокатско възнаграждение поради прекомерност по реда на чл. 78, ал. 5 от ГПК, съдът е обвързан от предвидените в Наредбата минимални размери.“

77. В подобен смисъл е и Определение № 107/12.04.2022 г. по търг. дело № 607/2021 г. на Върховния касационен съд, II търговско отделение.

78. **10. Тълкуване и развитие на националното право**

79. По българското гражданско процесуално право въпросът за разноските се решава като конкретен размер с приключващия производството акт. След това не може да бъде пререшаван. За разлика от произнасянето по главните иски, което не може да бъде променяно от същия съд, чл. 248 ГПК дава възможност за отстраняване на грешки и непълноти по разноските от същия съд, като предпоставка за последващо обжалване.

80. Чл. 78 ГПК урежда прехвърляне на стойността на направените от спечелилата страна разноски върху загубилата страна. Част от разноските е адвокатското възнаграждение, което се възстановява от загубилата страна само когато е документирано заплащането му. С чл. 78 ал. 5 ГПК се предвижда възможност за намаляване на тази стойност само по отношение на адвокатския хонорар, когато между необходимото за защита по правния спор и действително заплатеното от спечелилата делото страна не е налице причинна връзка. По този начин се препятства прехвърляне на суми, определени без участието на крайния длъжник, в твърде голям размер, като конкретната причина (щедрост, злоупотреба или др.) не се изследва. Такова намаляване съдът може да направи само по своевременно искане

на загубилата страна. Според разпоредбата съдът може да сведе размера до минималния, но когато делото има фактическа или правна сложност, съдът може да не намали възнаграждението или да го намали до ниво, по-високо от минималното. Между представителя и представляваната спечелила страна остава да действа договореният размер.

81. В българското право са налице и други сходни хипотези, в които съдът следва да определи размера на обезщетението. Такава е, на първо място, чл. 38 ЗАдв, в който загубилата страна трябва да заплати директно на адвоката на спечелилата страна, предоставил безплатна правна помощ. Тук съдът не намалява предварително определен размер, а за първи път го определя самостоятелно, но текстът на закона отново го ограничава до размерите по НМРАВ. На второ място, в българския наказателен процес, а до измененията от ДВ, бр. 94 от 2019 г. – и в административнонаказателния, не е предвидено присъждане на разноски срещу държавата в полза на оправданото лице. Това налага за тях да бъдат водени отделни граждански иски по ЗОДОВ. В тях също се поставя въпросът за прекомерността на уговореното възнаграждение, която води до частично отхвърляне на иска. Макар в мотивите на тълкувателното решение (вж. т. 57 по-горе) да са възпроизведени само законовите критерии за размера на обезщетението, в каузалната практиката почти винаги обсъждат и пределите по НМРАВ (които в някои случаи се приемат за обвързващи – вж. т. 58 – 60, 64 – 67, а в други – за незаконни вж. т. 61 – 63).

82. Съдържанието на чл. 78 ал. 1 и 5 ГПК и чл. 36 – 132 от Закона за адвокатурата, понастоящем е идентично с това, посочено в § 5 – 12 от мотивите на Решение по съединени дела С-427/16 и С-428/16 *ЧЕЗ електро България*. Към момента на произнасяне на СЕС ал. 8 на чл. 78 ГПК е предвиждала, че лицата, които са защитавани от юрисконсулт (in-house lawyer), имат право на възнаграждение (обезщетение от загубилата делото страна) като за адвокат. Неговият размер винаги се определя от съда при съобразяване на НМРАВ. В реакция на частично обществено недоволство от големия размер на разноски по масови дела (на комунални дружества, финансови институции и др.) законодателят променя тази разпоредба (с ДВ, бр. 8 от 2017 г.) и вече препраща към максимума по приетата от Министерския съвет наредба за заплащането на служебните адвокати от държавата. Тези размери обаче дълго време са значително по-ниски, в някои случаи неприемливо, от тези по НМРАВ или от обичайните, защото държавата като единствен платец на правна помощ разполага с надмощно положение.

83. В исторически план първоначално НМРАВ предвижда относително ниски минимални размери, действащи между адвокатите и клиентите им, но § 2 от допълнителните разпоредби указва, че при намаляване задължението на загубилата страна по реда на чл. 78 ал. 5 ГПК съдът не може да пада под 3-кратния размер на минимума. С Тълкувателно решение от 06.11.2013 г. по дело № 6/ 2012 г. ВКС приема, че допълнителната разпоредба е извън законовата делегация и не следва да се прилага; а с Решение № 14820 от 10.12.2014 г. на ВАС, в сила от 05.02.2016 г. тя е прогласена за нищожна. Малко след това (в ДВ бр.28 от 28 март 2014 г.) Висшият адвокатски съвет изменя наредбата, като значително (около три пъти) увеличава минимумите, а впоследствие (ДВ бр. 84 от 2016 г.) и предвижда,

че при предявяване на множество искове по едно дело, от значение е не сумарният интерес (цена на исковете), а се дължи минимално възнаграждение за всеки иск поотделно.

84. През 2016 г. (вж. т. 51) Върховният административен съд отменя изменението от 2014 г., като се позовава и на нарушение на материалното право (от гледна точка на критериите за минимумите). С оглед предмета на сезирането отмяната обаче обхваща само един елемент от скалата, а именно чл. 7, ал. 2, т. 4 от НМПАВ. Впоследствие Наредбата е атакувана и в други части, но Висшият адвокатски съвет междуременно я е изменял, което според текущата практика на Върховния административен съд парира абстрактния нормен контрол и води до прекратяване на делото относно изменените части (вж. т. 52 – 53). В частите, в които Върховният административен съд все пак е разгледал жалбите по същество, наредбата е била отменяна на изцяло процедурни основания (напр. липсващо обществено обсъждане).

85. При съобразяване на актуалните правила на Наредбата на Висшия адвокатски съвет минималното възнаграждение по иска за главницата е 1013,37 лв., а по иска за обезщетението за забава е 368,48 лв., или общо 1377,85 лв. В случай че ищецът беше избрал адвокат, регистриран по ДДС, минимумът би бил 1653,42 лв. с ДДС.

86. Според чл. 25 ал. 1 от Наредбата за заплащането на правната помощ на Министерски съвет, възнаграждението по дело като настоящото е максимално 360 лв., като със скорошно изменение (ДВ, бр. 74 от 2021 г.) е предвидена възможност при дела с материален интерес над 10 000 лв., възнаграждението да бъде увеличено с до 50 на сто от максимално предвидения размер.

87. С оглед значението на Върховния касационен съд по чл. 124 от конституцията и доколкото решенията на гражданските съдилища подлежат на инстанционен контрол от него, то неговите актове обичайно се цитират и се възприемат от гражданските съдилища. По българското право е предвидена факултативност на касационното обжалване по същество – такова се допуска само по определени критерии съгласно чл. 280 ГПК. От тази гледна точка актовете на ВКС (до 2017 г. легално наричани по „уеднаквяване на практиката“), в които ВКС отговаря принципно на даден правен въпрос, имат значително въздействие върху прилагането на правото от съдилищата. В случая такива са само тези, цитирани в т. 75 – 77 по-горе.

ФАКТИТЕ ПО СПОРА:

88. Основният предмет на главното производство пред настоящия съд е предявен от „Ем акаунт БГ“ ЕООД (ищец) против „ЗАД Армеец“ АД (ответник) иск за сумата 16 112,32 лева – обезщетение по имуществена застраховка за кражба на лек автомобил, както и за обезщетение за забава в размер на законна лихва от 1978,24 лв. С постановеното на 16.02.2022 г. решение тези въпроси са приключени (на настоящата инстанция), като исковете са частично уважени.

89. По делото ищецът е представляван от адвокат, който още в исковата молба е поискал на ищеца да бъде присъдено адвокатско възнаграждение. Представен е и договор за заплатени на адвоката 1070 лева. В отговора на исковата молба ответникът е направил възражение за прекомерност на адвокатското възнаграждение на ищеца.

90. В първото съдебно заседание не е даден ход на делото. В следващото заседание са приети представените от страните писмени доказателства, изслушана е автотехническа експертиза, допуснато е увеличение на иска и делото е обявено за решаване. В същото заседание страните са представили списъци на разноските, като ищецът претендира 723,62 лева държавна такса, 125 лева за експертиза и 1070 лева – адвокатско възнаграждение.

91. В мотивите на решението в частта по разноските настоящият състав е приел, че при пазарни условия в България може да се осигури качествена адвокатска защита при часова ставка от 42 лева към онзи момент, че работата по делото по преценка на съда е около 23 часа, поради което е оправдано възнаграждение от 943 лева (допусната е грешка при пресмятането) и е изразено несъгласие с изводите на ВКС (цитирани в т. 75 – 76 по-горе тук), според което приетата от сдружението на предприятия минимална тарифа като ненадхвърляща целта за качество на адвокатските услуги.

92. В мотивите си по разноските постановеното съдебно решение на настоящата инстанция по-конкретно гласи:

93. „Съгл. чл. 78 ал. 5 ГПК при направено възражение съдът присъжда само частта от действително заплатеното адвокатско възнаграждение, която не е прекомерна съобразно сложността на делото. В края на същата разпоредба е регламентирано, че съдът не може да присъди по-малко от минималния размер по чл. 36 ЗАдв. Според решение на СЕС по д. С-427/16 последното правило би противоречало на чл. 101 § 1 ДФЕС вр. чл. 4 § 3 ДЕС, ако не е необходимо за постигането на преследваната цел. Настоящият състав приема, че пропорционално на легитимната цел за осигуряването на качествени адвокатски услуги за обществото е определяне на минимални тарифи, които гарантират доход на адвоката, достатъчен за неговото достойно съществуване, качествено изпълнение на задълженията и възможност за усъвършенстване. За целите на чл. 78 ал. 5 ГПК като частна форма на отказ на защита при злоупотреба с право, която ограничава присъждането възнаграждения не просто над средно пазарното, а на прекомерно, при настоящите социално-икономически условия в столицата съдът приема за достатъчен месечен нетен доход от 3000 лв. или брутно 7049 лв. (Последната сума включва разходите за поддържане на кантора, консумативи, правен софтуер, служители и застраховка – 25 % ННР или 1762 лв.; върху получения след спадането им облагаем доход се дължат социално- и здравноосигурителните вноски 23 + 8 %, но върху не повече от максимума, т.е. 939 лв.; върху получената след спадането им основа се дължи ДДФЛ от 10 % или 435 лв. 273 лв. от остатъка служат за формиране на възнаграждението за 1 почивен на всеки 11 работни месеца, нужен, подобно на всички трудещи се, за възстановяване на силите, и още 640 – за заместник за този месец.) Такова заплащане се следва при обичайна заетост от 8 часа, 21 дни месечно; адвокат, който работи повече, би заслужавал и по-високо възнаграждение; липсата на работа не следва да е в тежест на клиента, респ. насрещната страна, като

адвокатът би могъл през това време да извършва друга платена дейност. Така брутната ставка, до която възнаграждението не е прекомерно, възлиза на 42 лв./час.

94. (Съдът не споделя изводите в Опр(еделение) по ч.т.д. № 2347/2021 г. на ВКС, II ТО. Действително в съответствие с горещитираните насоки на СЕС е прието от ВКС, че „сами по себе си определените минимални възнаграждения не могат да попречат на който и да е адвокат да предлага услуги с посредствено качество“, но за преценка дали нежеланото от правото на ЕС ограничаване на конкуренцията може да постигне легитимна цел чрез превенция на неинформиран избор на потребителя следва да бъде съобразен и съвкупният ефект с действащите професионални и етични правила на адвокатурата. Съставът на ВКС обаче е ограничил проверката си само до това, дали минимумите „са приети в изпълнение и насочени към постигането на легитимна цел и ... присъщи на преследването на тази цел“, като е пропуснал втория и не по-малко важен описан от СЕС аспект на дължимата проверка – дали ограниченията не надхвърлят минимално необходимото. А несъмнено, че дори дадени минимума и други правила да могат да способстват за защитата на потребителите, това не е така за всеки възможен размер на тези минимума – твърде високи такива биха могли да доведат до лишаване на определени лица от правна помощ или до поява на пазар на консултации „на черно“. Наличието на лоялна конкуренция не може да бъде заместено от безплатната правна помощ, която се предоставя от държавата от ограничен брой адвокати, съгласни да работят при в пъти по-ниски и късно получавани възнаграждения, или по усмотрение на отделни адвокати про боно. Декларативно заявеното, че минималните адвокатски възнаграждения не са по-високи от съдебните такси е невярно (напр. при дела с интерес от 1000 лв. държавната такса е в размер на 50 лв., а минималното възнаграждение е 7 пъти по-високо), а „особеностите на българския пазар“, на които ВКС се позовава, остават неизвестни. Настоящият състав намира да не е обвързан от горещитираното определение не толкова заради измененията в чл. 280 и 291 ГПК, предприети с ДВ 86/ 2017 г., но и защото трябва приоритетно да следва решението на СЕС, което възлага на всеки национален съдия да направи преценка за пропорционалност „с оглед на конкретните условия за прилагането“, която има и фактически характер и съответно не може да е предмет на задължителни указания от друг орган, вкл. ВКС.)

95. В конкретния случай квалифицираната юридическа работа по преценка на доказателствата и приложимото право е отнела до 5 часа, консултациите с клиента – 3 часа, изготвянето на искова молба и становище – 12 ч., за пристигане и участие в 2 от проведените о.с.з. и последващи действия са необходими около 3 ч., поради което положените усилия са остойностими при горната ставка на кръгло 943 лв.

96. Съразмерно с уважената част от исковете на основание чл. 78 ал. 1 ГПК ответникът следва да бъде осъден да заплати на ищеца 1151,08 лв. (= (110 + 613,62+ 125+ 943)* 11622,86/ 18090,56).“

97. Тъй като ответникът е избрал да се защитава от юрисконсулт, възнаграждението за такъв в процесния случай е определено на 201 лева, от което ищецът е осъден за част, пропорционална на отхвърлената част от иска.

98. Решението е обжалвано по въпроса за застраховката и от двете страни, като в жалбата на ищеца се повдига и въпросът за разноските. Впоследствие ищецът е подал и изрична молба за преразглеждането им от първоинстанционния съд. Ищецът се позовава на цитираното в решението определение на Върховния касационен съд (вж. т. 75 – 77 тук), според което съдът е обвързан от минимумите по Наредбата на Висшия адвокатски съвет. Също така според ищеца изразът в решението на СЕС „се свеждат до това, което е необходимо“ не означава, че не трябва да бъде надхвърлено минимално необходимото за постигането на легитимната цел. Освен това съдът следвало да преценява фактическата и правна сложност на делото, а не часовата ставка. Изчисляването на достатъчен доход противоречало на конституционната гаранция на правото на труд.

99. Ответникът е поискал съдът да остави молбата на ищеца за изменение на разноските без уважение.

100. Така съобразно процесуалния закон настоящият съдебен състав е длъжен да прецени отново дали уговореното и заплатено възнаграждение е прекомерно.

101. Съдът съобразява, че на практика в България липсва реален проследим пазар на цените на адвокатските услуги в масовия сегмент. Преобладаващият брой договори формално се сключват на минималните размери по Наредбата на Висшия адвокатски съвет. У съда съществуват съмнения, че в немалък брой случаи се документира заплащане на възнаграждения в този размер с цел пренасянето им върху загубилата страна, без реално спечелилата страна да е била заплатила на своя адвокат пълния отразен размер.

ВРЪЗКА С ПРАВОТО НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ. НЕОБХОДИМОСТ ОТ ТЪЛКУВАНЕ:

102. С решението си по съединени дела C-427/16 и C-428/16 *ЧЕЗ електро България* Съдът на Европейския съюз (СЕС) прие, че българската правна уредба, която от една страна задължава лице, което наема адвокат, да заплати на последния възнаграждение не по-малко от определеното в Наредба, приета от професионалната организация на адвокатите – Висшия адвокатски съвет, а от друга задължава съда при преценка за прекомерност на адвокатско възнаграждение на насрещната страна в процеса да не намалява възнаграждението под тази минимална сума, може да противоречи на правилата за конкуренцията – чл. 101 ДФЕС. Същевременно в решението се сочи, че това противоречие може и да не е забранено от правото на Съюза, ако съществуват цели в обществен интерес, които налагат възприемане на такъв подход на определяне на минимални възнаграждения – от самата адвокатура, и ако начинът на приемане на наредбата е пропорционален на тези цели.

103. Така Съдът на Европейския съюз оставя на националния съдия да прецени дали са допустими минимални прагове за цена на услуги, определени от орган на сдружение на предприятия, които предоставят тази услуга и имат антиконкурентен интерес, т.е. да формулира изключения от принципната забрана по чл. 101 ДФЕС. Посочената по-горе съдебна практика и правни разпоредби пораждаат множество съмнения у настоящия съдебен състав как следва да приложи Наредбата за минималните размери на адвокатските

възнаграждения и по какъв начин да определи дължимите се от загубилата страна непрекомерни разноски за адвокат.

104. **Персонален обхват на контрола – въпрос 1.**

105. Неяснотата произтича от и това, че забраната за решения и съгласувани практики се контролира косвено (инцидентно). На настоящия състав не са известни случаи, в които да е повдиган спор между адвокат и неговия клиент относно законността на минималните възнаграждения, а, както се посочи, са налице и съмнения дали те се заплащат изцяло в действителност от директните потребители. Не е известно и да е повдиган спор между адвокат и Висшия адвокатски съвет, доколкото адвокатите нямат принципен интерес да атакуват наредбата с искане за по-ниски размери, а дисциплинарните дела по Закона за адвокатурата не подлежат на съдебен контрол. От своя страна, както се посочи, сдружението действа реактивно на всяка отмяна по искане на трети лица на изменение на Наредбата за минималните размери на адвокатските възнаграждения (или обезсилващо я тълкуване).

106. Така интерес да се провери законността на минимумите съществува основно не у потребителите на адвокатски услуги, а у косвено засегнатите лица, върху които цената се пренася. Така е в хипотезите на чл. 38 ЗАДв и исковете за разноски по ЗОДОВ (вж. т. 54 – 60), както и в процесната хипотеза, уредена в чл. 78, ал. 5 ГПК – намаляването по искане на загубилата страна на стойността, която тя трябва да възстанови на спечелилата страна от заплатеното от нея възнаграждение за адвокат. Такива въпроси се повдигат по значителен дял, ако не и по всички граждански и търговски дела, защото притесняващата се от загуба страна винаги има интерес да бъде осъдена за по-малко и прави „дежурни“ (във всеки случай и без нужда от мотивиране) възражения за прекомерност, другата страна почти винаги претендира разноски, чийто документален размер не е минимален, и се противопоставя на намаляването им, а законосъобразно дължимият размер не е ясно определен.

107. Запитващият съд има нужда да бъде доизяснена приложимостта на даденото с Решение по съединени дела С-427/16 и С-428/16 *ЧЕЗ електро България* тълкуване. Доколкото по настоящото дело оспорващият размера на адвокатското възнаграждение не е страна по договора, следва да се преодолее съмнението на някои национални съдилища (вж. по-горе т. 70 – 71), че решението на Съда на Европейския съюз се прилага само в някои хипотези на присъждане на разноски, а в други – не. Според настоящия състав следва да се отчита, че макар че решението на СЕС е постановено във връзка със старата редакция на разпоредбата на чл. 78 ал. 8 ГПК относно юрисконсултските възнаграждения, то водещото в случая е било именно това, че тази редакция е препращала към правилата за пазарните адвокатски възнаграждения.

108. НМРАВ в контекста на чл. 36 ЗАДв. създава лимит на свободата на договаряне между адвокат и клиент, т.е. урежда забрана за уговаряне по волята на страните на възнаграждение, по-ниско от следващото от характера на защитата. Препращането към НМРАВ в контекста на чл. 78 ал. 5 ГПК обаче бележи известно вътрешно съдържателно

напрежение, защото след като съдът не действа съобразно свободата на договаряне, а съобразно критерия за справедливост на възнаграждението според фактическата и правна сложност на делото, то и той никога не би могъл да определи възнаграждение, което е по-ниско от справедливото, следователно лимитът по наредбата може да води единствено до определяне на по-високо от справедливото възнаграждение. В тази връзка следва да се отбележи, че принципно следваният от настоящия състав подход (вж. т. 91 – 95) води до определяне на възнаграждение не насочено към най-ниското възможно, а към среднопазарното. При по-обемни дела, макар и с по-нисък материален интерес, то надхвърля размерите по НМРАВ.

109. Тежест на доказване и конкретност на проверката – въпроси 2, 3, 4 и 5.

110. По отношение на това коя е преследваната от законодателя цел – гарантиране на качество на адвокатските услуги, не съществуват съмнения както за настоящия състав, така и в цитираната съдебна практика. (Известни съмнения съществуват доколко предвижданата мярка поначало е годна да постигне тази цел и дали това е единствената преследвана цел.) Липсата на изрично посочване на тази цел в закона не буди притеснения, доколкото самото формално деклариране на дадена цел не гарантира, че се преследва именно тя и че мерките са пропорционални на нея.

111. По въпроса за определянето по отделно дело инцидентно на обема, до който се гарантират общонационални интереси, обаче съществуват множество различни схващания. Затова и следва да се преценява кой е следвало да направи преценката за разумния размер на възнагражденията – дали сдружението, действащо като нормотворец при приемане на наредбата си, дали сезираният съд за наредбата като цяло или за конкретното проявление на наредбата.

112. По българското право действа дифузен нормен контрол – законосъобразността на подзаконовите нормативни актове може да се проверява в нарочно производство за отмяна пред административния съд (чл. 185 сл. АПК), а така и от всеки съд, включително граждански, който преценява дали да приложи акта по конкретен казус, към чието регулиране този акт е насочен. (Без да е изрично установено от закона или съдебната практика, във втория случай, т.е. по чл. 15, ал. 3 ЗНА съдилищата тендират да извършват висша критика и да проверяват само процесуални и материални пороци, които са директно установими, без да се събират доказателства.) В същото време българският съд е длъжен да обезпечи примата на правото на Европейския съюз (ЕС) над българските закони и подзаконови актове. В тази връзка следва да се установи дали при предписаната от СЕС преценка за наличие на цел от обществен интерес и пропорционалността на предприетата мярка, съдилищата, сезирани с конкретен гражданскоправен казус, следва да преценяват съответствието към момента на приемане на акта или да правят преценка на особеностите на правното положение за всяко отделно висящо пред тях дело.

113. Въпросът следва да се разгледа и във връзка с необходимостта от ефективно приложение на правото на Съюза. Съгласно утвърдената практика на СЕС националният

законодател и националните съдилища прилагат правото на ЕС съобразно националния си закон – т.нар. принцип на „процесуална автономия“ (чл. 291 ДФЕС).

114. Съгласно чл. 19, пар. 1, второ изречение ДЕС националните съдилища имат задължение да осигурят ефективното приложение на правото на Съюза. Съдебната практика също потвърждава принципа, че процесуалните средства на вътрешното право следва да са такива, че да не създават за правните субекти прекомерни затруднения при упражняване на правата им (вж. т. 5 от Решението по дело 33/76 *Rewe-Zentralfinanz*; § 47 от Решението по дело C-224/01 *Kubler*; § 12 от Решението по дело C-312/93 *Peterbroeck*).

115. От друга страна изглежда, че повечето национални съдилища изпитват съмнения дали разрешението, дадено в Решение по съединени дела C-427/16 и C-428/16 *ЧЕЗ електро България*, че правилата на наредбата на Висшия адвокатски съвет *по принцип* противоречат на забраната по чл. 101, пар. 1 ДФЕС. Напротив, националните съдилища приемат, че докато не се установи изрично, че тези правила са приети в нарушение на изискванията за легитимна цел и пропорционалното ѝ преследване, НМРАВ се прилага. По тази причина тежестта за установяване на такова нарушение се възлага по принцип на страната, която иска намаляване на възнаграждението. Това налага и изричен отговор на въпроса дали се презюмира неприложимост на Наредбата за размерите на минималните адвокатски възнаграждания, която неприложимост търпи изключения, или обратното – се презюмира действителност на наредбата до доказване на противното. Налага се да се отговори и на въпроса кой следва да доказва наличието на легитимен интерес и пропорционалност в процес, който не се води между страната и адвоката ѝ, а между две страни, всяка от които ползва адвокат.

116. Поставя се въпросът дали допускането на изключение от чл. 101 ДФЕС налага законодателят сам да осигури гаранции за спазването на пропорционалност при приемането на съответното решение на сдружение като Висшия адвокатски съвет, или наличието на такива гаранции не е предпоставка за допустимост на изключението и проверката за пропорционалност следва да се извършва изцяло от съда. В първия случай законодателят може да възложи на сдружението да определи размерите при съобразяване на определени методи (напр. изчисляване на разходите за дейността на адвокатите, инфлацията, отнасянето на тези разходи към конкретната адвокатска дейност и др.), която преценка да се документира в процедурата по приемане на решението (наредбата). Във втория случай подобна преценка ще следва да се извършва косвено по всяко дело, което е затруднително, доколкото съдът по индивидуалните граждански спорове не разполага с конкретни данни за оперирането на адвокатите като самостоятелни предприятия. Запитващият съд се нуждае от указания дали, ако се приеме, че обективизирането на такава предварителна преценка за пропорционалност е задължително, то липсата ѝ е достатъчно основание да се приеме, че националната правна норма и приетото въз основа на нея решение е несъвместима с правилата на конкуренцията. И обратно – дали наличието на сериозни и подробни мотиви за приемане на НМРАВ е достатъчно за прилагането ѝ, при липса на доказателства, че същите са симулативни или логически неверни.

117. В случай че правилата на наредбата се базират на критерии, които по естеството си не гарантират пропорционалност на ограниченията на конкуренцията, или такива, за които лесно може да се установи, че в определени ситуации не гарантират такава пропорционалност, съдът би могъл да приема националната уредба, която го задължава да приложи тези ограничения, за генерално неприложима. По този начин би могло да се подтикне сдружението към приемането на акт, който е съобразен с изискванията на правото на ЕС. Друго възможно тълкуване обаче предполага преценката да се извършва и мотивира за всяко отделно правило на тарифата и за влиянието му във всеки конкретен казус.

118. Критерии при преценката – въпроси 6, 7, 8 и 9.

119. На следващо място, настоящият съд има нужда от указания дали при преценката за пропорционалност при прилагане на Наредбата следва да се ръководи основно от критерии, заложи при нейното приемане, доколкото тогава има по-добра възможност да се предвидят такива, или сам следва да търси критерии за пропорционалност на размера на възнаграждението с изискването за справедливо заплащане на качествена правна помощ. Следва да се има предвид, че макар по настоящото дело ищецът, основавайки се донякъде на практиката на ВКС, да оспорва прочита на решението на Съда на Европейския съюз, че минимумите трябва да бъдат най-ниските такива, при които целта може да бъде постигната, това като цяло не е спорно. Не са спорни в практиката и националните законови критерии за допустимост на ограниченията на свободното договаряне на по-ниски цени – размерът на възнаграждението да е „справедлив и обоснован“ според ЗАДВ и да отговаря на „действителната правна и фактическа сложност“ на делото според ГПК.

120. На практика обаче изпълването на тези еластични норми със съдържание е затруднено. Както се посочи по-горе, след цитираното решение на СЕС в националната практика липсва синхронно разбиране как следва да бъде конкретно осигурено прилагането на европейското право.

121. Следва да се има предвид, че заложената в НМРАВ градация на минимумите според материалния интерес (и два допълнителни критерия – вида на делото в някои случаи и броя на проведените заседания) невинаги е показателна за положените усилия. Понякога и най-ниският праг не е показателен за положените усилия, като същевременно регресивната скала не е достатъчно рязка и с увеличаването на интереса може да се достигне до твърде високи възнаграждения за елементарни дела. В редки случаи е възможно и обратното – по дело без материален интерес или с нисък такъв адвокатът да се види принуден (поради липсата на конкуренция, всички работят на минимални цени) да работи при възнаграждение, несъответно на усложненията по делото.

122. Ако пък преценката за пропорционалност следва да се прави от съда за всяко дело поотделно, съществуват още по-големи затруднения. Настоящият състав изпитва съмнение какви критерии за преценка за пропорционалност между нематериална цел (качествено адвокатско обслужване) и материално ограничение (размер на възнаграждение) следва да приложи. На пръв поглед единствен общ измерител е количеството вложен от адвоката

труд, преценено през времето като обективен измерител на натовареността, но подобен подход не се споделя в практиката на другите съдебни състави. Той е и значително затруднителен, защото по делата не съществуват записи за количеството положен труд, нито съществуват общоприети пазарни измерители за стойността на услугите и съотнасянето им с преследваната цел, поради което съдът би бил в ситуация да определи и тези параметри по своя преценка при приложение *mutatis mutandis* на чл. 162 ГПК.

123. Ако Наредбата като единствен акт, приближаващ се до действителното пазарно състояние на цените не може да се приложи нито пряко, нито косвено, възниква въпросът дали националните съдилища могат да използват тарифите за заплащане на правна помощ на служебни адвокати (вж. т. 37, 44). Следва да се отбележи, че те би следвало да осигуряват минимално възнаграждение за качествен адвокатски труд, но на практика държавата, която изплаща тези възнаграждения, си е определила значително по-ниски от приетите в Наредбата на Висшия адвокатски съвет възнаграждения. В същото време обаче след постановяването на предишното решение на СЕС законодателят прие, че тази наредба се прилага като отправна точка и лимит и спрямо спечелилите делото страни, представлявани от юрисконсулт.

124. Накрая, ако не може да се използва никакъв нормативен критерий и съдът следва да се осланя на самостоятелна преценка, следва във връзка със задълженията съгласно по чл. 47 от Хартата на основните права, която би следвало да се прилага, тъй като националните съдилища в изпълнение на правилата на чл. 101 ДФЕС за конкуренцията оставят неприложена национална правна уредба, да се изясни и какви са изискванията към мотивите на такъв съдебен акт. Такива изисквания следва да се дадат в две насоки – на първо място, дали съдът следва да посочи всички използвани от него принципни критерии, и на второ – дали следва да проверява и тяхната тежест, т.е. след определяне на крайната сума на присъденото възнаграждение следва да обоснове кой критерии каква математическа тежест е имал и как е допринесъл за резултата. Последното е практически почти неприложимо, тъй като изисква сериозна подготовка и изследване на пазара на адвокатски услуги, каквото повечето съдии извън висящите пред тях конкретни казуси нямат.

125. **Последици – въпрос 10.**

126. Както се посочи по-горе, след постановяване на Решение по съединени дела С-427/16 и С-428/16 ЧЕЗ електро България, в националната практика липсва синхронно разбиране как следва да бъде конкретно осигурено прилагането на правото на ЕС. В практиката на Върховния касационен съд (ВКС), доколкото е установена от настоящия съд при справка в правни информационни системи, са налични следните разрешения: (1) в нито един случай не е прието от ВКС, че Наредбата надхвърля необходимото или няма изследване на това въз основа на някакви обективни критерии; (2) в един случай (т. 68, 69 по-горе) е прието, че делото не следва да бъде допускано до касация, когато преди това въззивната инстанция е приела, че отчасти няма да съобрази минималните ставки в Наредбата; (3) в един случай (вж. т. 70, 71) ВКС не допуска касация, приемайки, че решението на СЕС не се прилага за случаите на чл. 78, ал. 5 ГПК – адвокатско

възнаграждение, тъй като касае чл. 78, ал. 8 ГПК – юрисконсултско възнаграждение, по-рано препращащо към адвокатското; (4) в няколко случая (вж. т. 72 – 74) ВКС не допуска касация, лаконично приемайки, че актовете на въззивната инстанция, според които не може да се намалява възнаграждение под минимума по Наредбата, не нарушават решението на СЕС, че ограниченията трябва да се свеждат до минималното, и (5) само в два случая ВКС е допуснал касационно обжалване по въпроса, като е приел, че минималните размери по наредбата всъщност винаги отговарят на критериите, дадени от Съда на ЕС (вж. т. 75 – 77).

127. В повечето случаи съдилищата опитват да приемат с бланкетни мотиви, че щом размерът е предвиден в Наредбата за минималните размери на адвокатските възнаграждения, той винаги е обоснован, или да определят по свое усмотрение размери, които не почиват на никакви обективни показатели (вероятно с цел спестяване на време). В крайна сметка се стига до там, че заложеното от СЕС разбиране стига до собственото си отрицание, защото в преобладаващия брой случаи поради липса на действен критерий се стига до отказ от реален контрол за допустимост на решението на сдружението на предприятия. Оттук възниква и проблемът дали цитираните по-горе актове на Съда на ЕС относно ефективността на приложение на правото на Съюза допускат подобен подход – да се прилага една противоречащо на чл. 101, пар. 1 ДФЕС решение на сдружения от предприятия като заместител на самото себе си.

128. В частност по отношение на касационната практика на ВКС (вж. т. 75 – 77), освен споменатите по-горе съображения (вж. т. 94), следва да се посочи, че удачността на съпоставянето с държавните такси (което е невярно – ставката на минималния адвокатски хонорар е по-ниска от държавната такса едва за горницата на интереса над 10 000 лв.) може да се постави под съмнение, доколкото за разлика от адвокатите съдебната система не се самоиздържа. Настоящият състав не разбира и вложеното в термина „прекомерна конкуренция“ като някакво нежелано понятие. Действително, осигуряването на по-високи възнаграждения теоретично може да намали нуждата от поемане на повече дела и да осигури повече време за проучването им, участието по тях и повишаването на квалификацията на адвоката, но не може да гарантира тези цели, тъй като и в двата случая – и при по-ниско, и при по-високо възнаграждение – вложените усилия зависят от съвестта на адвоката. В крайна сметка налаганата от ВКС практика, приемаща за приложима НМРАВ независимо от редакцията ѝ, независимо от конкретиката на делото и независимо от икономическата ситуация, предоставя на сдружението „бланков чек“ при налагането на тарифи.

Така мотивиран, Софийският районен съд, 148. състав, на основание чл. 267 ДФЕС

ОПРЕДЕЛИ:

ОТПРАВЯ до **Съда на Европейския съюз** следните преюдициални **ВЪПРОСИ**:

1. Следва ли чл. 101, пар. 1 ДФЕС, тълкуван по начина, указан в Решението по съединени дела C-427/16 и C-428/16 *ЧЕЗ електро България*, да се разбира в смисъл, че националните

съдилища могат да не приложат национална правна норма, според която съдът няма право да присъди срещу загубилата страна разноски за адвокатско възнаграждение в по-нисък от минимален размер, определен с наредба, приета само от съсловна организация на адвокатите като Висшия адвокатски съвет (България), когато същата не се свежда до постигането на легитимни цели, не само спрямо страните по договора, а и спрямо трети лица, които биха били осъдени да заплатят разноските по делото?

2. Следва ли чл. 101, пар. 1 ДФЕС, тълкуван по начина, указан в Решението по съединени дела С-427/16 и С-428/16 ЧЕЗ електро България, да се разбира в смисъл, че легитимните цели, които оправдават прилагане на национална правна норма, според която съдът няма право да присъди срещу загубилата страна разноски за адвокатско възнаграждение в по-нисък от минимален размер, определен с наредба, приета от съсловна организация на адвокатите като Висшия адвокатски съвет (България), се предполага, че са определени от закона и съдът може да остави националната уредба без приложение, ако не установи, че в конкретния случай тези цели са надхвърлени, или обратно – следва да се изхожда от това, че националната правна уредба е неприложима, освен ако не се установи постигането на такива цели?

3. Съгласно чл. 101, пар. 1 ДФЕС във връзка с чл. 2 от Регламент (ЕО) № 1/2003 г. коя страна по граждански спор, в който се възлага на загубилата страна да заплати разноски, следва да установи наличието на легитимна цел и пропорционалността при провеждането ѝ чрез наредба относно най-ниските възможни размери на адвокатските възнаграждения, приета от съсловна организация на адвокатите, в случай, в който се иска намаляване на адвокатско възнаграждение поради прекомерност – тази, която иска присъждането на разноските, или загубилата страна, която иска намаляването на възнаграждението?

4. Следва ли чл. 101, пар. 1 ДФЕС, тълкуван по начина, указан в Решението по съединени дела С-427/16 и С-428/16 ЧЕЗ електро България, да се разбира в смисъл, че когато делегира приемането на минимални цени чрез наредба на съсловна организация на адвокатите, държавният орган като Народното събрание следва да посочи изрично специфични методи, по които да се определи пропорционалността на ограничението, или следва да възложи на съсловната организация да ги обсъди при приемането на наредбата (например в мотивите на проекта или други подготвителни документи), и съответно когато такива методи не са взети предвид, съдът следва да откаже да приложи наредбата, без да изследва конкретните размери, а наличието на обосновано обсъждане на такива методи да е достатъчно, за да се приеме, че уредбата се свежда до необходимото за изпълнението на поставените легитимни цели?

5. При отрицателен отговор на четвъртия въпрос, следва ли чл. 101, пар. 1 ДФЕС, тълкуван по начина, указан в Решението по съединени дела С-427/16 и С-428/16 ЧЕЗ електро България, да се разбира в смисъл, че легитимните цели, които оправдават прилагане на национална правна норма, според която съдът няма право да присъди срещу загубилата страна разноски за адвокатско възнаграждение в по-нисък от минималния размер, определен с наредба, приета от съсловна организация на адвокатите като Висшия адвокатски съвет (България), и тяхната пропорционалност, следва да се преценяват от съда

спрямо ефекта на конкретния предвиден за делото размер и, ако този размер надхвърля необходимото за постигане на целите, да откаже да го приложи, или съдът следва да изследва вида на заложените в наредбата критерии за определяне на размера и проявленията им в принципен план, и ако установи, че в определени случаи те могат да надхвърлят необходимото за постигане на целите, да откаже да приложи съответното правило във всички случаи?

6. Ако за легитимна цел на минималните възнаграждения е прието гарантирането на качествени правни услуги, допуска ли чл. 101, пар. 1 ДФЕС минимумите да се определят само въз основа на вида на делото (предмета на иска), материалния интерес по делото и отчасти броя проведени заседания, без отчитане на други критерии като наличие на фактическа сложност, приложими национални и международни разпоредби и други?

7. Ако отговорът на петия въпрос е, че националният съд следи дали легитимните цели за осигуряване на ефективна правна защита могат да обосноват приложение на правната уредба за минимален размер на възнагражденията за всеки процес поотделно, то по какви критерии съдът следва да преценява пропорционалността на минималния размер на възнаграждението по конкретното дело, ако приеме, че минимум е уреден с цел гарантиране на ефективна правна защита в национален мащаб?

8. Следва ли чл. 101, пар. 1 ДФЕС във връзка с чл. 47, пар. 3 от Хартата на основните права да се тълкува в смисъл, че при преценката по седмия въпрос следва да бъдат съобразявани правила, одобрени от изпълнителната власт, за възнагражденията, които се заплащат от държавата на служебни адвокати, и – по силата на законово препращане – представляват максимума на възстановяването на спечелили делото страни, защитавани от юрисконсулт?

9. Следва ли чл. 101, пар. 1 ДФЕС във връзка с чл. 47 от Хартата на основните права да се тълкува в смисъл, че при преценката по седмия въпрос националният съд е длъжен да посочи размер на възнаграждение, който е достатъчен за постигане на целта за осигуряване на качествена правна защита и който да съпостави със следващия от правната уредба, и да изложи мотиви, с които да обоснове определения по негова преценка размер?

10. Следва ли чл. 101, пар. 2 ДФЕС във връзка с принципите за ефективност на вътрешните процесуални средства и забрана за злоупотреба с право да се тълкува в смисъл, че ако национален съд приеме, че решение на сдружение на предприятия нарушава забраните за ограничаване на конкуренцията, като определя минимални тарифи на членовете си, без да има основателни причини за допускане на такава намеса, е длъжен да използва приетите с това решение минимални тарифни ставки, тъй като същите отразяват действителните пазарни цени на услугите, за които се отнася решението, понеже всички лица, предоставящи съответната услуга, са длъжни да членуват в сдружението?

СПИРА производството по гражданско дело № 31 896 по описа за 2019 година на Софийския районен съд, 148. състав, до постановяване на отговор на въпросите по-горе или прекратяване на производството от Съда на Европейския съюз.

ДА СЕ ИЗПРАТИ на Съда на Европейския съюз настоящото определение, ведно с копие на делото.

Определението не подлежи на обжалване.

Районен съдия: